

Mnenje Evropskega ekonomsko-socialnega odbora – Razogljičenje evropske industrije ter vloga inovacij in digitalizacije kot gonilnih sil pri tem

(raziskovalno mnenje na zaprosilo španskega predsedstva)

(2023/C 349/07)

Poročevalec: **Andrés BARCELÓ DELGADO**

Soporočevalka: **Monika SITÁROVÁ**

Zaprosilo španskega predsedstva dopis z dne 8. 12. 2022
Sveta

Pravna podlaga člen 304 Pogodbe o delovanju Evropske unije
raziskovalno mnenje

Sklep predsedstva 13. 12. 2022

Pristojnost posvetovalna komisija za spremembe v industriji

Datum sprejetja na seji CCMI 22. 6. 2023

Datum sprejetja na plenarnem za- 12. 7. 2023
sedanju

Plenarno zasedanje št. 580

Rezultat glasovanja

(za/proti/vzdržani) 185/3/7

1. Sklepi in priporočila

1.1 Evropski ekonomsko-socialni odbor (EESO) trdno verjame, da mora razogljičenje industrije EU potekati skupaj z okrepljeno digitalizacijo.

1.2 Za popolno razogljičenje industrije so inovacije nujne, saj se številne tehnologije še razvijajo.

1.3 EU razogljičenja ne more doseči brez močne vključenosti delavcev in brez socialnega dialoga, programi prekvalifikacije in izpopolnjevanja pa morajo biti za doseganje ciljev glavna prednostna naloga. Socialni dialog in vključevanje predstavnikov delavcev morata imeti svoje mesto v programih prekvalifikacije in izpopolnjevanja, ki so pogoj za uspeh novih tehnologij in delovnih metod.

1.4 EU mora opredeliti tehnologije, ki potrebujejo posebno podporo za razvijanje proizvodnih dejavnosti, in predlagati dodatne ukrepe.

1.5 Razviti je treba tehnike zajemanja, uporabe in shranjevanja ogljikovega dioksida, da bi v panogah, kot so proizvodnja cementa in rafinerije, zmanjšali emisije, ki jih je sicer težko odpraviti; sam ogljik je mogoče uporabiti kot surovino za e-goriva.

1.6 Ameriški zakon o zmanjšanju inflacije (IRA) je resen izziv za EU in njeno industrijo. Predlog Komisije o neto ničelni industriji bi lahko bil učinkovit odgovor na grožnjo množične selitve industrijskih dejavnosti iz EU v tretje države. V predlogih EU se ne sme prezreti socialne pogojenosti zakona IRA.

1.7 Industrijska podjetja med procesom razogljičenja potrebujejo javno podporo (tj. dvig praga *de minimis*, pregled davčnih politik), vendar morajo upoštevati tudi načela enotnega trga.

1.8 EESO ugotavlja, da so sedanji primeri digitalnih dvojčkov v industriji, kot je poudarjeno v mnenju CCMI/206, spodbudni v smislu izboljšanja industrijske uspešnosti.

1.9 EESO evropske organe in države članice poziva, naj pospešijo postopke izdajanja dovoljenj za obnovljive vire energije in industrijske dejavnosti. Sedanji dolgotrajni postopek pridobivanja dovoljenj in prekomerna birokracija odvrata od novih naložb.

1.10 EESO pozdravlja pobudo za ustanovitev vodikove banke in upa, da bo prispevala k uporabi vodikove tehnologije, zlasti v panogah, kjer je zmanjšanje emisij težko doseči.

1.11 Za razvoj novih industrijskih procesov je treba ustrezno vzdrževati sedanjo infrastrukturo. Razviti je treba posebne infrastrukturne programe, ki bodo podpirali razogljčenje industrije.

2. Splošne ugotovitve

2.1 Prihodnje špansko predsedstvo Sveta EU je EESO zaprosilo za pripravo raziskovalnega mnenja o razogljčenju evropske industrije ter vlogi digitalizacije in inovacij v tem procesu.

2.2 EESO je že pred tem pripravil mnenje na lastno pobudo o tehnologijah razogljčenja s poudarkom na panogah, ki so vključene v sistem za trgovanje z emisijami ⁽¹⁾.

2.3 Evropska družba je sprejela potrebno in radikalno odločitev, da bo do leta 2050 dosegla popolno razogljčenje. To bo najbolj prizadelo industrijo, nekatere industrijske dejavnosti pa se bodo zelo težko prilagodile.

2.4 V nekaterih industrijskih panogah so bile v zadnjih letih izvedene velike naložbe in te panoge bodo prisiljene izvesti še korenitejša spremembe, da bi dosegle neto ničelni cilj. Evropska družba jih mora zato pri prehodu s fosilnih goriv na podnebno nevtravno proizvodnjo podpirati.

2.5 V nekaterih industrijskih dejavnostih, pri katerih je zmanjšanje emisij težko doseči, bo treba sprejeti tehnologije zajemanja in shranjevanja ogljikovega dioksida. V prihodnosti bi se lahko emisije CO₂ uporabile za proizvodnjo blaga z visoko dodano vrednostjo.

2.6 EU je pri dobavi nekaterih čistih tehnologij močno odvisna od tretjih držav, zato bo do leta 2030 izjemno težko doseči 40-odstotni delež energije iz obnovljivih virov, kar je cilj Unije. Evropa je pri čistih tehnologijah močno odvisna od uvoza, hkrati pa bo treba za doseganje ciljev svežnja „Pripravljeni na 55“ uvajanje teh tehnologij v EU močno pospešiti. EU mora opredeliti tehnologije, ki potrebujejo posebno podporo za razvijanje proizvodnih dejavnosti, in predlagati dodatne ukrepe.

2.7 Evropska industrija je pod stalnim pritiskom mednarodne konkurence, zato je potreben hiter odziv ter stalen razvoj in prilagajanje podjetij, da ostaja proizvodnja v EU še naprej dobičkonosna. To je že sedaj pomemben dejavnik v sodobni proizvodnji, vendar lahko proizvodna podjetja z novimi digitalnimi tehnologijami znatno izboljšajo učinkovitost in izkoristijo popolnoma nove priložnosti za razvoj proizvodov, storitev in poslovnih modelov.

2.8 Digitalni prehod, predviden v zelenem dogovoru EU, je prvi pogoj za doseganje cilja razogljčenja.

2.9 Brez ljudi ni mogoče doseči ničesar. Evropska delovna sila je visoko usposobljena na področju sedanjih tehnologij, vendar jo je treba prekvalificirati, da bo mogoče izkoristiti nove tehnologije, ki se bodo razvijale in uvajale v bližnji prihodnosti.

2.10 V skladu s splošno priznanim načelom, da nihče ne sme biti prezrt, je treba posebno pozornost nameniti lokalnim skupnostim, v katerih delujejo industrijski obrati, saj bodo v prihodnjih letih priča spremembam in njihovemu kratkoročnemu vplivu na zaposlovanje na teh območjih.

⁽¹⁾ Mnenje EESO *Pomen tehnologij za odstranjevanje ogljika za razogljčenje evropske industrije (mnenje na lastno pobudo)*, UL C 486, 21.12.2022, str. 53.

3. Nove razmere v EU in drugod

3.1 Evropska unija se mora soočiti z novimi izzivi, ki jih prinaša izvajanje novega ameriškega zakona IRA ⁽²⁾. Ta lahko namreč spodbudi preselitev velikega dela evropske industrijske vrednostne verige v ZDA, zlasti tistih industrij, ki so povezane z obnovljivimi in nizkoogljičnimi tehnologijami. Zakon IRA vsebuje kombinacijo nepovratnih sredstev, davčnih spodbud in jamstev za posojila, ki jih spremljajo različni socialni in gospodarski pogoji. Večina zakonodaje se nanaša na davčne dobropise za pravne osebe, ki znašajo približno 216 milijard USD.

3.2 Davčni dobropisi za proizvodnjo so na voljo tudi za projekte za vetrno in sončno energijo. Podjetja, ki želijo dostopati do teh dobropisov za proizvodnjo, morajo izpolnjevati zahteve glede domače vsebine: železo, jeklo in industrijske izdelke za obrate za proizvodnjo električne energije je treba proizvajati doma. Vsa proizvodnja železa in jekla mora potekati v Združenih državah, izdelki pa se štejejo za proizvedene doma, če mejni delež skupnih proizvodnih stroškov izdelkov izhaja iz postopkov rudarjenja, proizvodnje ali izdelave v ZDA. Ta meja je 40 % in se bo leta 2026 povečala na 55 %.

3.3 Komisija je predlagala novo zakonodajo za soočanje z izzivom Evropske unije, ki ga predstavljata ameriška in kitajska konkurenca. EESO pripravlja mnenje o tej temi.

3.4 EESO priznava, da predlog meri v pravo smer, vendar je komajda ustrezen za doseganje ambicioznega cilja, potrebne pa so tudi izboljšave zakonodajnega postopka.

3.5 Razkorak med cenami plina v Evropi in ZDA je ogromen, kljub nedavnemu padcu evropskih cen. Nekateri podobno misleči dobavitelji v zvezi z dobavo in cenami zemeljskega plina uporabljajo pristop „oportunitetnih stroškov“, EU, ki je bila skoraj neodvisna od ruskega plina, pa je zdaj ujeta v še dražjem sistemu cen plina in električne energije. To ogroža konkurenčnost industrije EU in uvajanje elektrifikacije.

3.6 Za proces razogljichenja bo potrebne več električne energije, zato EESO poziva k podnebno nevtralni tehnologiji, ki daje prednost cenovno dostopni brezogljicni oskrbi z električno energijo in energetske varnosti.

3.7 Evropska podjetja morajo kupovati ogljične certifikate v okviru sistema za trgovanje z emisijami. Ti certifikati stanejo več kot 80 EUR, cenovna premija na promptne cene električne energije pa se zaradi naraščajočih stroškov certifikatov giblje okoli 40 EUR. Z nekaj izjemami drugi glavni trgovinski partnerji EU nimajo takšnih cen za ogljik, zato bo industrija EU v prihodnosti težko konkurirala na mednarodnih trgih, tudi z zaščito za enotni trg, ki jo predstavlja mehanizem za ogljično prilagoditev na mejah.

3.8 Oskrba s cenovno dostopno razogljichenjo energijo je ključna za razvoj novih industrijskih dejavnosti v Evropi. Vpliv akta o neto ničelni industriji na cene energije bo kratkoročno omejen, njegov dolgoročni učinek pa ostaja negotov. Ambicija, da bi Evropa postala manj odvisna od uvožene energije in manj izpostavljena nestanovitnosti svetovnega trga, se ne bo uresničila čez noč. Kljub temu pa industrija potrebuje takojšnje rešitve za soočanje s cenami energije, ki so v Evropi še vedno višje kot v številnih drugih delih sveta. Industrijski načrt EU v okviru zelenega dogovora bo uspešen le, če bo EU reformirala tudi svojo energetske politiko, zlasti z revidirano direktivo o zasnovi trga z električno energijo, s katero se hitro zagotavlja oskrba s cenovno dostopno, nizkoogljično električno energijo, ki bo ustrezala vse večji potrebi po elektrifikaciji.

3.9 Zdi se, da je EU ujeta med dvema pristopoma: prizadeva si za zblíževanje z ZDA in ohranitev močnega industrijskega odtisa v Evropi, hkrati pa poskuša spoštovati pravila STO, ki so včasih popolnoma v nasprotju z ameriškim pristopom.

3.10 Še en izziv, s katerim se sooča EU, je ohranjanje enotnega trga EU. Kot je poudarila Komisija, je bila prožnost v zvezi z državno pomočjo skoncentrirana v dveh državah članicah, ki predstavljata več kot 70 % vseh odobritev, ki jih je Komisija dala v okviru prehodne izjeme (v zvezi s pandemijo COVID-19 in rusko vojno proti Ukrajini).

⁽²⁾ Zakon o zmanjšanju inflacije iz leta 2022.

3.11 Evropske institucije in države članice se morajo izogibati pretiranemu dodeljevanju državne pomoči podjetjem, da bi zaščitile enotni trg, ki je temelj Evropske unije. Da pa bi MSP omogočili digitalizacijo in spodbudili inovacije, bi se lahko prag *de minimis* dvignil, saj praktično ne ovira konkurence. Izkušnje z vozliščem za digitalne inovacije ⁽³⁾ je treba razširiti po vsej EU.

4. Vloga inovacij

4.1 Inovacije imajo ključno vlogo pri tem, da se v EU dosežejo neto ničelni cilji, na trg pa mora priti več komercialno dostopnih tehnologij. Inovacije v podjetjih so ključne za uvajanje novih in zelenih tehnologij, ki so tehnično in ekonomsko izvedljive.

4.2 Po drugi strani pa mora potreba po spodbujanju pravičnega trga za „resnične in zanesljive zelene dobrine“ z uporabo javnih naročil kot glavnega gonila prispevati k širjenju uporabe novih zelenih tehnologij.

4.3 V Evropi primanjkuje surovin, vendar bo predlagana uredba o kritičnih surovinah spodbujala doma proizvedene reciklirane surovine za industrijo. Glavna konkurenčna prednost industrije EU sta njena tehnološka zmogljivost in visoko usposobljena delovna sila, ki omogočata, da EU prevzame vodilno vlogo na svetovnih trgih.

4.4 To konkurenčno prednost zdaj spodkopavajo tretje države, saj je edino orodje za ohranjanje vodilnega položaja zaščita inovacij, vzpostavitev pravega ravnovesja med varstvom okolja, ljudi in inovacij ter pospeševanje regulativnih odobritev, ne le na „posebnih področjih“, kot je navedeno v predlogu Komisije, temveč tudi drugod. Obstajajo popolnoma očitni primeri neupravičenih zamud pri odobritvah za razvoj novih industrijskih obratov.

4.5 MSP so hrbtenica evropske proizvodnje, zato jim je treba za spodbujanje razogljičenja nameniti posebno pozornost s posebnimi programi za spodbujanje učinkovitih inovacij in digitalizacije.

4.6 Za razogljičenje bodo potrebne ogromne naložbe, zato EESO predlaga, naj institucije EU za ustrezno podporo procesu razogljičenja uporabijo tako sredstva za pravični prehod kot instrument NextGenerationEU.

4.7 Sedanja infrastruktura ne zadostuje za spremembe, ki so potrebne v industriji in družbi, zato EESO odločno poziva javne organe, naj začnejo izvajati program za vzdrževanje in izboljšanje infrastrukture, potrebne za nemoteno uvajanje novih tehnologij.

4.8 Zdi se, da je vodik najboljša izbira za razogljičenje panog, kjer je zmanjšanje emisij težko doseči in ki jih ni mogoče v celoti elektrificirati. Nedavna pobuda EU za vodikovo banko bi pripomogla k ustrezni uvedbi te tehnologije v smislu količine in cene. Nekatere regionalne izkušnje z inovacijami na področju vodika so zelo koristne, saj združujejo velika podjetja, raziskovalna središča, univerze ter mala in srednje velika podjetja.

5. Vloga digitalizacije

5.1 Digitalizacija in inovacije pomembno prispevajo k razogljičenju evropske industrije. Dejansko lahko industrijo, v kateri se zblížujeta digitalna tehnologija in fizična proizvodnja blaga, razumemo kot ključnega akterja pri digitalni preobrazbi in razogljičenju industrije, saj spodbuja posodobitev industrijskih procesov, izdelkov in poslovnih modelov, kar pozitivno vpliva na produktivnost.

5.2 Tehnologije, kot so senzori, komunikacija med stroji, analiza podatkov in robotika, ustvarjajo priložnosti za proizvodna podjetja. Z optimizacijo in avtomatizacijo proizvodnje lahko nove tehnologije evropskim podjetjem omogočijo, da so konkurenčna državam s tradicionalno nižjimi proizvodnimi stroški.

⁽³⁾ <https://european-digital-innovation-hubs.ec.europa.eu/>

5.3 Številni sektorji so že močno avtomatizirani, dodaten vpliv pa predstavljajo digitalne tehnologije, na primer pametna robotika za sestavljanje, računalniki za nadzor procesov v kemijskem sektorju in 3D-tiskanje za proizvodnjo sestavnih in rezervnih delov. Drugi val digitalne preobrazbe, ki jo spodbujajo umetna inteligenca, industrijski internet stvari in velepodatki, bo verjetno bolj prelomen in lahko povzroči neenakosti med podjetji in regijami EU.

5.4 S senzorsko tehnologijo je mogoče spremljati in optimizirati proizvodnjo, na primer s stalnim spremljanjem izkoriščenosti proizvodne opreme, porabe energije, potreb po surovinah in nadomestnih delih, kakovosti izdelkov in emisij. Analiza zbranih podatkov lahko podjetju omogoča vpogled v to, kateri procesi delujejo optimalno in katere je mogoče izboljšati, prav tako pa omogoča tudi spremljanje podnebnega odtisa.

5.5 Digitalizacija ima velik potencial za zmanjšanje vpliva industrije na podnebje, vendar je treba pri sami digitalizaciji in ravnanju s podatki upoštevati podnebni vidik.

6. Prekvalifikacija in izpopolnjevanje

6.1 Zeleni in digitalni prehod je treba obravnavati kot priložnost za ustvarjanje in spodbujanje visokokakovostnih delovnih mest, pri čemer je treba v industrijo pritegniti različne profile, zlasti pa iskati ženski kader, spodbujati odprtost za kvalificirane delavce iz tretjih držav in si intenzivno prizadevati, da bi bila industrija privlačna za mlade.

6.2 Evropska komisija je predstavila obsežen katalog pobud, razvitih v okviru evropskega programa spretnosti, vključno z evropskim paktom za spretnosti ter evropskim letom spretnosti 2023. Vzpostavljena ali razširjena bodo partnerstva za znanja in spretnosti. Ustanovljene bodo akademije za neto ničelne industrije za podporo programom izpopolnjevanja in prekvalifikacije v strateških industrijah za zeleni prehod. Državna pomoč in pomembni projekti skupnega evropskega interesa bi morali zagotoviti tudi dodatna finančna sredstva za podporo ciljem na področju znanj in spretnosti, proračun EU in instrument NextGenerationEU pa že zagotavljata 64,8 milijarde EUR za podporo programu spretnosti EU. Nekateri tekoči projekti v okviru programa Erasmus+, kot je ESSA ⁽⁴⁾, so zelo obetavni.

6.3 Socialni dialog je ključnega pomena za ustrezno uvajanje novih tehnologij in za lažje sprejemanje prihodnjih sprememb delovnih procesov v družbi in pri delavcih.

6.4 Da pa bi pri proizvodnji v celoti izkoristili digitalne tehnologije, se je treba osredotočiti ne le na tehnologijo, temveč je treba na podjetje in organizacijo gledati celostno. Za obvladovanje digitalizacije so potrebni akcijski načrti in digitalna strategija.

6.5 Zagotavljanje, da bo digitalna preobrazba privedla do večjega družbenega napredka in da nihče ne bo prezrt, pomeni izziv. Delavci morajo biti sposobni predvideti posledice novega tehnološkega razvoja in vplivati na odločitve delodajalcev z izboljšano pravico do sodelovanja. O posledicah digitalnih tehnologij je treba razpravljati, rešitve pa morajo biti sporazumne na vseh ravneh: na ravni podjetja, sektorja, nacionalni in evropski ravni.

6.6 Delovna sila EU se mora ustrezno prekvalificirati in dodatno usposobiti, saj mora pridobiti nova znanja in spretnosti, ki so potrebna za obvladovanje novih zahtev na delovnem mestu. Sedanja znanja in spretnosti je treba v okviru socialnega dialoga oceniti glede na to, ali so koristna za prihodnji razvoj ali ne.

6.7 Ohranjanje živahnega in učinkovitega socialnega dialoga bo zagotovo prispevalo k boljšemu uvajanju in sprejemanju novih tehnologij ter zmanjšanju socialnih stroškov.

V Bruslju, 12. julija 2023

Predsednik
Evropskega ekonomsko-socialnega odbora
Oliver RÖPKE

⁽⁴⁾ <https://www.estep.eu/essa/>